

Ifjúságszociológiai korkép Gyomaendrődön 2016-ban

Készítette: Dr. Szarvák Tibor PhD

szociológus-szociálpolitikus-szociális munkás

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

KAB-KEF-15-B-21966

A Gyomaendrődi KEF működési feltételeinek biztosítása

A projekt az Emberi Erőforrások Minisztériuma támogatásával
és a Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet közreműködésével valósul meg.

NEMZETI CSALÁD- ÉS
SZOCIÁLPOLITIKAI INTÉZET

Tartalomjegyzék

BEVEZETÉS	3
A MINTA JELLEMZŐI	5
ÉRTÉKEK A GYOMAENDRŐDI FIATALOK KÖRÉBEN	9
ÉRTÉKEK ÉS VÁLASZTÁSOK – DROGPOLITIKA.....	11
KAPCSOLATI és PROBLÉMAMEGOLDÓ HÁLÓK – Család – közösség – iskola.....	14
A SZABADIDŐS TEVÉKENYSÉGEK ÉS LEHETŐSÉGEK	20
BIZTONSÁGOSAK-E A BULIK GYOMAENDRŐDÖN?	23
A DOHÁNYZÁS ÉS AZ ALKOHOLFOGYASZTÁS JELLEMZŐI.....	24
A DROGFOGYASZTÁS JELLEMZŐI - Illegitim drogfogyasztás	29
ZÁRÓ GONDOLATOK; HELYI KÖZPOLITIKAI LÉPÉSEK	31
HOL TARTUNK MOST?.....	32

BEVEZETÉS

Ismert, hogy az ifjúságsegítői munka nem nélkülözheti a lokális vizsgálatokat. Mivel ezen kutatások fő célja a helyi közösségek érzékenységének és problémamegoldó készségének növelése a monitoring kutatás adatfelvételéhez¹ egy komplex, az ifjúságszociológiai problematikát (szabadidő eltöltése, elégedettség, jövőkép, települési kötődés, illegitim szerhasználat stb.) kezelő kérdőívet készítettünk. Az ifjúság helyzetének 2016-os bemutatására alapvetően az indított bennünket, hogy a Kábítószerügyi Egyeztető Fórum megalakulása kapcsán fontos, hogy rendelkezünk megfelelő helyzetképpel.

Jelen tanulmány szerkezete három részből áll. Egyrészt szerepel benne az ifjúságszociológiai felmérés, másrészt a pedagógusokkal (szülőkkel) készített fókuszcsoport anyaga (amelyben az eredményeket társadalmasítjuk, szintetizáljuk).

A munka összetettségét jól jellemezi az, hogy jelen kérdőívünkben külön hangsúllyal vizsgáljuk a felnövekvő nemzedék egzisztenciális és morális válságtüneteit. A devianciák konkrét megjelenése mellett a kutatási tematika kialakításában a frissen végzett diplomások elvándorlása; a város megtartó erejének mérése; a családi kommunikáció feltérképezése, a fiatalok komplex értékrendszere is szerepet játszott.

Továbbra is úgy gondoljuk, hogy a fiatal társadalmi csoportokat érintő hatásokat csak gondosan megtervezett települési / térségi (rész)politikával lehet csökkenteni. A kutatás a Gyomaendrődi KEF tevékenységének, munkájának ad támpontot, háttérrel.

A minta kialakítását meghatározta, hogy Gyomaendrőd város alap-és középfokú tanuló 12-18 (-20) éves korcsoportot² reprezentáló mintát kellett készíteni. A kérdőív önkitöltős jellegéből következett, hogy alapegységként az iskolai osztály szerepelt.

A web alapú módszer használatával az informatika órákon volt lehetőség arra, hogy kitöltsék az osztályok a kérdőíveinket.

A kutatás adatfelvétele 2016 januárjában zajlott az alsó és a középfokú oktatási

¹ A kutatás „kérdezőbiztosai” a közoktatási intézmények informatika tanárai voltak. Kérdőívünk webes megjelenítését Paróczai Zoltán végezte.

² 7-14. évfolyam

intézményekben $N=572$ fős mintán.

A tanulmányban az eredményeket több alkalommal százfokozatú skálán közöljük. A transzformált skála értékei minden esetben csak az értékelhető válaszokra vonatkoznak, a következők szerint: a százas érték azt jelenti, hogy minden válaszoló a maximális, nulla, hogy a minimális pontszámot adná.

Az ilyen százfokozatú skálákon az ötven pont alatti érték negatív véleményt (bizalmatlanságot, ellenszenvet), míg az ötven pont feletti érték pozitív véleményt (bizalmat, rokonszenvet) jelez.

Mivel a kutatás kérdőívében sok változó szerepelt, ezért a feldolgozás során több változó összevonást is használtunk.

A szakiskolások, szakközépiskolások és gimnazisták a minta 65%-át jelentik. Az alapsokaság középiskolai „elemszáma” 589 fő; a mintába 372 fő került (mindez a középiskolai alapsokaság közel 63 százaléka). Mintánkban gyakorlatilag majdnem minden gimnazista és szakközépiskolás /szakgimnáziumba járó diák szerepel. Az általános iskolások közel kétharmada került a mintába (198 fő – 74%) Az adatok szerint az érintett általános iskolás korosztály létszáma 268 fő volt. A mintában a szakiskolások aránya 30 %-os. Így elmondhatjuk, hogy közel minden második általános iskolai és közel minden harmadik szakiskolai tanuló válaszolt.

Az összesen 857 fős általános iskolai és középiskolai alapsokaságból vett, közel 572 fős mintánk 67 százalékos reprezentációt jelentett az érintett gyomaendrői közösségben³.

³Az alapsokasághoz viszonyított gimnáziumi arány (166/185=90%); szakközépiskolai arány (128/140=91%), szakiskolai arány (80/264=30%):

A MINTA JELLEMZŐI

A válaszadó általános- és középiskolások között a fiúk lányok aránya közel egyforma volt (49-51%). A lányok a válaszadók között többségben voltak a gimnazisták és a szakközépiskolások között. A fiúk a szakiskolások és az általános iskolások többségét alkották⁴.

Az iskolapad vonzása (vagy életen át tartó tanulás kényszere) a szakközép-és szakiskolások körében volt leginkább megfigyelhető. Ebben a szegmensben mintánkban a 18 vagy idősebb korosztály fele volt fellelhető. Szintén a minta egészére vonatkozó megállapításunk az, hogy a 14-15 évesek között még főként általános iskolásokat találunk.

1. tábla

A minta életkori csoportok szerinti megoszlása az oktatási intézmények típusa szerint (oszlop-százalékban)

	szakiskola	Szakközép-iskola	Gimnázium	Általános iskola
18 vagy idősebb	65	54	46	
16-17 évesek	35	41	46	
15 évesnél fiatalabbak	-	2	6	92

Az adatfelvételt megelőző félévben a középiskolás válaszadók átlagos tanulmányi eredménye 3.60 volt, míg az általános iskolások eredménye 3,75⁵. A középiskolásokon belül lényeges eltérések vannak, mivel a gimnazisták tanulmányi eredménye (3,99) jelentősen jobb, mint a szakközépiskolában (3,38), vagy szakiskolában tanulóké (3,58).

Kevésbé egyértelmű, de következetes a nemek közötti különbség: a lányok eredménye a gimnáziumban és az általános iskolások körében magasabb, ám szakiskolában és a szakközépiskolában közel egyforma⁶.

4Az alapsokasághoz viszonyított fiú-arány (278/412=67%); lány-arány (294/445=66%); középfokú oktatásban tanuló fiú arány (173/277=62%), középfokú oktatásban tanuló lány-arány (201/312=64%).

⁵ Az átlag: 3,7; medián (a minta mértani közepe): 3,8; módus (legtöbbször előforduló érték): 3,5.

⁶ Pl. gimnázium fiú – lány átlag: 3.82-4,13; általános iskola fiú – lány átlag: 3,60-3,92. szakiskolai fiú-lány átlag: 3,52-3,53. szakközépiskolai fiú-lány átlag: 3,42-3,35.

Az átlag szempontjából tudatosabbnak a 15 évnél fiatalabbak tűnnek. A csoport átlaga 3,80, szemben a 16-17 évesek 3,63; és a 18 felettiek 3,67-as eredményével.

A bevezető fejezetben még fontos megemlékeznünk a szülők iskolázottsága és az iskolatípusok kapcsolatáról.

Érdekes, hogy diploma tekintetében komoly különbség van a szülők között. Az édesapák hat, az édesanyák 12 százaléka szerzett valamelyik felsőoktatási intézményben oklevelet. Az apák körében közel 60 százalékos a szakmunkás végzettséggel rendelkezők száma és minden negyedik apa rendelkezik érettségivel. Az édesanyák közel fele szakmunkás, és majdnem minden negyediknek van érettségije.

2. tábla

A szülők iskolai végzettsége a középiskolás és az általános iskolai mintában (sor-százalékban)

	Középiskolás minta		Általános iskolás minta	
	Apa	Anya	Apa	Anya
Maximum 8 általános	13	15	7	11
Szakmunkásképző	58	53	64	46
Érettségi	23	18	24	31
Felsőfokú	6	14	5	12

A két szülő iskolai végzettsége között a teljes mintán belül csoportokat tudtunk képezni a családi háttér egyik legfontosabb mutatója, a szülők iskolázottsága alapján. Az eljárás során négy, a szülők iskolai végzettsége szerint jól elkülönülő csoportokat kaptunk: a válaszadó fiatalok 10 százalékát magasan, 44 százalékát alacsonyan iskolázott szülői háttér jellemzi. A családok 26 százalékánál az anyának magas, az apának alacsonyabb iskolai végzettsége van.

A negyedik csoportban (19%) az apának van magasabb iskolai végzettsége.

3. tábla

A szülők iskolai végzettsége alapján elkülönült csoportok a négy almintában (oszlop-százalékban)

	Alacsonyan iskolázott szülői csoport		Magasan iskolázott szülői csoport		Apa magas, anya alacsony		Apa alacsony, anya magas	
	Apa	Anya	Apa	Anya	Apa	Anya	Apa	Anya
Maximum 8 általános	18	79	0	0	0	20	11	0
Szaktanácsadó	82	21	0	0	0	80	89	0
Érettségi	0	0	81	71	80	0	0	59
Felsőfokú	0	0	19	29	20	0	0	41

A szülők iskolázottsága és az iskolatípusok kapcsolata egyértelmű. Az általános iskolások szüleit még nem jellemzi szignifikánsan magasabb iskolai végzettség. Azonban a középiskolások csoportján belül a gimnazisták szüleinek végzettsége lényegesen magasabb, mint a szakközépiskolások és – különösen – a szakiskolás diákok szüleire jellemző iskolázottság.

4. tábla

A szülők iskolai végzettsége alapján elkülönült csoportok a gyermek iskolájának tükrében (oszlop-százalékban)

	Alacsonyan iskolázott szülői csoport	Magasan iskolázott szülői csoport	Apa magas, anya alacsony	Apa alacsony, anya magas
általános iskola	31	43	30	40
szakiskola	19	5	18	7
szakközépiskola	28	16	27	13
gimnázium	23	36	25	40

A táblázat további elemzésében a „vegyes” iskolai végzettségű családok gyermekeinek mobilitási jellemzői (otthonról hozott mintái) is érdekesek, hiszen a gimnáziumi válaszadók között az átlagnál nagyobb arányban találunk magas iskolai végzettségű édesanyákat, szakközépiskolában pedig az apa az, akinek magasabb az iskolai végzettsége.

5. tábla

Az átlagok és a szülői iskolai csoportok⁷

	Alacsonyan iskolázott szülői csoport	Magasan iskolázott szülői csoport	Apa magas, anya alacsony	Apa alacsony, anya magas
átlagok	3,59	3,74	3,56	3,99

Az átlagokhoz kapcsolódik még egy érdekes összevetés: azok, akik rendszeres (tanórán kívüli) testmozgást jeleztek, két tized jeggyel jobb tanulmányi átlaggal rendelkeznek (3,78-3,52).

Válaszadóink közül minden ötödik gyermek jelezte azt, hogy súlyos betegség nehezítette a családok életét és minden negyedik azt írta, hogy rendszeresen lerészegedett valamelyik

⁷ Az alábbi keresztábra azt mutatja, hogy az anyáknak az iskolai előremenetel sikerességében nagyobb szerepük lehet.

szűkebb/tágabb családtag.

Gyermekebántalmazást és az egyik szülő/nagyszülő elvesztését a minta 10-10 százaléka jelezte vissza. Válás, munkanélküliség, veszekedések, anyagi gondok, szakítás, abortusz problémáját viszonylag kevesen jelölték meg a kérdőíven.

A 10 családi probléma átlagában azt látjuk, hogy relatíve több problémával a lányoknak, a szakközépiskolába és szakiskolába járóknak, illetve azoknak a családoknak kell megküzdeniük, amelynek válaszadói úgy értékelték a szülői-gyerek kapcsolatot, hogy „sok dolgot megengednek nekem, de nem igazán figyelnek rám”.

ÉRTÉKEK A GYOMAENDRŐDI FIATALOK KÖRÉBEN

Száz fokozatú skálán a fiatalok problémái között a társas kapcsolatok és az önértékelési problémák (testi adottságok és kényszerek⁸) vezetnek, de a lustaság, kiúttalanság mellett a netfüggőség testi adottságok és a pályaválasztás bizonytalanságai vezetnek.

Arra a kérdésre, hogy mit tekint a fiatal korosztály legfontosabb problémájának egy választípus (étkezési zavar) kivételével egyértelműen azt bizonyította, hogy a lányok érzékenyebb⁹ almintának látják a helyzetet azokban a csoportokban, amelyekben mozognak, tevékenykednek.

6.tábla

Generációs problémák megítélése 100 fokozatú skálán a nemek tükrében

	étkezési zavar	drog	önérté- kelési problé- mák	társas kapcsó- latok	dohányzás, alkohol	lustaság, kiúttala- nság	net- függőség	testi adottságok	pálya- választás	szeretet- hiány	figyelem, koncentráció hiány
fiú	47	36	50	48	38	48	48	49	36	41	45
lány	40	43	61	60	47	58	53	57	42	47	57
átlag	44	40	56	54	43	53	51	53	39	44	51

A problémacsokor generációs különbségei között relatív különbségeket fedezhetünk fel. A felnőtt életkezdéssel is kapcsolatban lévő („kapunyitási”) kérdéssel is összefüggésben a pályaválasztás témaköre a látszat ellenére nem mutatja jól a korszakhatárokat, mert a 18 éves

⁸figyelem és koncentrációhiány

⁹ Persze az is egy megközelítés lehet, hogy a nemi szerepeknek megfelelően jobban aggódnak...

vagy idősebbek (és a 16-17 évesek) körében mindez 42 pontos (100 fokozatú skálán); fiatalabb korosztályok esetében ez az érték 8 ponttal alacsonyabb.

A mentális térkép vizsgálatában az oktatási intézményrendszer tükrében a gimnáziumba járók között a társas kapcsolatok problémái vezetnek¹⁰, a szakközépiskolások között az önértékelési gondok vezetnek, de a társas kapcsolatok és a figyelem-és koncentrációhiány és a testi adottságok is fontos probléma-tényező volt. Az általános iskolások között az önértékelési gondok mellett a lustaság és a kiúttalanság, valamint a testi adottságok és a társas kapcsolatok voltak a kiemelkedőbb gondok.

Érdekes a szeretethiány megítélése: a gimnazisták körében eléri az 50 pontot, de az általános iskolások ezt az értéket még alig tartották fontosnak.

Szakiskolában nem mértünk 50 pontnál magasabb probléma értékeket. Egyedül az önértékelési problémák közelítették meg az 50 pontos határt.

7. tábla

Iskolai problématérkép 100 fokozatú skálán (0=egyáltalán nem, 100=teljesen) néhány fontosabb dimenzió mentén

	gimnázium	szakközépiskola	szakiskola	8 általános
étkezési zavar	39	47	41	47
önértékelési problémák	54	63	49	56
társas kapcsolatok	61	56	45	51
testi adottságok	59	53	45	52
pályaválasztás	43	45	35	33
szeretethiány	50	41	38	43

A tér, a hely kérdésének fontosságát a diákok gyomaendrői és egyéb települési/térségi szintekkel kapcsolatos kötődésének vizsgálatával mértük fel.

A százfokozatú skálára transzformált értékek átlaga azt mutatja, hogy a gyomaendrői diákok jelentősen kisebb (100 fokozatú skálán 31 pont) hajlandóságot mutatnak a végleges “gyomaendrődivé váláshoz”, mint azok, akik a külföldi kategóriát választották (46 pont).

10 De még 6 tényező ért el 50 pontnál nagyobb értéket: testi adottságok, net-függőség, lustaság-kiúttalanság, figyelem-koncentrációhiány, önértékelési problémák.

Hasonló értéket kapott a mennyire szeretnéd, ha tanulmányaid után a városban telepednél le kérdés is (31 pont). Az az érdekes, hogy Budapest említése alig valamivel magasabb, mint Gyomaendrőd említése (33 pont). Úgy tűnik, hogy Budapest szerepét a külföldi célú mobilitási dimenzió vette át.

8. tábla

Települési kötődések és mobilitási irányok 100 fokozatú skálán

	Általános iskola	szakiskola	Szak-középiskola	Gim-názium	fiú	lány	18 évesnél idősebbek	magas iskolai végzettségű szülői háttér	alacsony iskolai végzettségű szülői háttér
Mennyire tartod valószínűnek, hogy Gyomaendrődön telepedsz le?	34	29	33	27	34	28	29	32	33
Mennyire szeretnéd, hogy Gyomaendrődön telepedj le?	35	26	34	27	35	28	28	32	33
Mennyire tartod valószínűnek, hogy Budapesten telepedsz le?	31	31	26	41	30	35	36	37	30
Mennyire tartod valószínűnek, hogy külföldön telepedsz le?	47	41	43	51	47	45	47	49	44

Az adatok azt mutatják, hogy a kötődés erőssége az általános iskolások (és a szakközépiskolások) körében erősebb bázissal van jelen, ezért a jövőben javasolt a célzott korosztályi és „követő” közösségépítő (civil) rendezvények (civil tagság építés) tartása. Úgy gondoljuk, hogy ezen fejlesztő programok után alapozódhat meg az az érzelmi kohézió, amely a különböző mobilitási pályák megtétele után (előtt-mellett) a gyomaendrődi fiatal (felnőtt) a szülőváros vagy a térség foglalkoztatási – képzési kínálatából szeretne majd választani vagy újraválasztani.

ÉRTÉKEK ÉS VÁLASZTÁSOK – DROGPOLITIKA

Ha a droggal kapcsolatos válaszokat nézzük, akkor azt kell látnunk, hogy a fiatalok körében erős a hit azzal kapcsolatban, hogy a drog nem lehet megoldás a nehéz helyzetekben. Támogatott nézet az, hogy a drogozás sokkal veszélyesebb, mint az alkohol és a cigaretta.

A válaszadók egyetértettek azzal az állításunkkal is, amely szerint a könnyű drogok legalizálása növelné a drogfogyasztást. A „nem a kábítószeres fiatalok a bűnösök, hanem a terjesztők” kategóriát is inkább elfogadták a válaszadóink.

Az alábbi táblázatból kiderül, hogy az iskolatípusok alapján az általános iskolai szereplők körében inkább a fiatal szereplők óvatos beállítódását figyelhetjük meg, a szakképző iskolások inkább a körükben jellemző magasabb fogyasztási ráta alapján a realitások talaján állnak, a gimnazisták pedig a tudatos válaszadók képét tükrözték.

A lányok és a fiúk véleménye között rengeteg hasonlóságot tudtunk felfedezni, az egyedüli különbség az volt, hogy a gyengébb nem körében elfogadottabb az, hogy a drog veszélyesebb, mint az alkohol és a cigaretta.

9. tábla

Droghasználattal kapcsolatos attitűdök a gyomaendrődi fiatalok körében 100 fokozatú skálán

	Gimnázium	Szakközépiskola	Szakképző iskola	Általános iskola	16-17 évesek ¹¹	15 évesnél fiatalabbak
Bármilyen rossz helyzetbe is kerül valaki, a drog nem megoldás.	79	72	58	77	69	77
A könnyű drogok engedélyezése csak növelné a fogyasztást.	72	68	56	70	64	71
Nem a kábítószeres fiatalok a bűnösök, hanem a terjesztők.	55	50	44	57	51	57
Akinek szilárd hite van, az nem nyúl kábítószerhez.	63	61	54	65	58	66
A drogozás sokkal veszélyesebb, mint az alkohol vagy a cigaretta.	69	67	58	70	63	71
Meg lehet érteni, hogy a kilátástalan helyzetben lévő fiatalok a drog felé fordulnak.	39	35	27	38	36	38
Minden kultúrának megvannak a kábítószerai, csak tudni kell használni azokat.	31	36	40	40	33	33
A drog olyan, mint a korábbi nemzedékeknek az alkohol.	36	39	29	33	37	38
A drogozás része a modern szórakozásnak.	24	29	26	30	27	30
A drogokat már úgysem lehet visszaszorítani.	40	44	32	38	37	38
Ha valaki csak a könnyű drogot próbálja ki, akkor sincs már visszaút.	43	46	38	50	41	51
Ha legalizálnák a könnyű drogokat, vissza lehetne szorítani a drogkereskedelmet.	39	39	28	41	37	41

¹¹ A drog(ozás), mint pótszer, pótcselekvés elfogadása a 16-17 éves korosztály számára tűnik természetesebbnek.

Keményen kell büntetni a fogyasztókat is, mert csak így lehet visszaszorítani a drogozást.	57	53	43	58	51	58
Csak az igazán kemény drogot nem szabad kipróbálni, a marihuana nem tartozik ezek közé.	36	43	48	45	40	45
Felesleges annyi pénzt költeni a kezelésükre, a drogosok megérdemlik a sorsukat.	29	37	31	29	31	29

Válaszadóink droggal kapcsolatos saját ismereteiket 100 fokozatú skálán 39 pontra becsülték. Ez a nem túl magas, droggal kapcsolatos saját ismertszint abból is következhet, hogy az órákon a drog téma kevésbé van napirenden (100 fokozatú skála átlaga 30 pont). Így a fenti saját ismeretszintet vélhetően az internet, a televízió csatornái, illetve a kortárs csoportok jelentik inkább. A 16-17 évesek drogról való tudásukat 100 fokozatú skálán 44 pont pontra értékelték (ezzel a korosztályok között ők voltak azok, akik a legmagasabb értéket jelölték).

A válaszadók adataiból összességében azt látjuk, hogy egy iskolatípusban sem nevezhető gyakori témának a drogfogyasztás. Ha az iskolatípus különbségeit a saját ismerettel összevetjük, akkor azt látjuk, hogy a gimnazisták saját ismereteiket jóval magasabbra értékelik, mint a többi iskolatípusba járók. További elemzés során gondolkodhatunk azon, hogy az iskolai keretek milyen mértékben segíthetik a drogfogyasztással kapcsolatos ismeretek továbbadását.

Elmondható az is, hogy a magasabb iskolai végzettség (mint szülői hatás) erősebb droggal kapcsolatos saját tudást eredményez.

10. tábla

Droggal kapcsolatos ismeretek és források (egyéni tudásszint megítélése és az órán elhangzott droggal kapcsolatos információk gyakorisága 100 fokozatú skálán)

	Általános iskola	szakiskola	Szak-középiskola	Gim-názium	fiú	lány	16-17 évesek	anya magas, apa alacsony iskolai végzettségű szülői háttér	magas iskolai végzettségű szülői háttér	alacsony iskolai végzettségű szülői háttér
saját ismeretszint	30	29	44	52	39	40	44	43	41	39
az iskolai órákon elhangzott droggal kapcsolatos témák	29	26	33	32	29	33	29	31	27	31

Fontos tudni azt, hogy válaszadóink úgy vélik, a tanárok bő kétharmada (74%) észrevenné a diákok között a drogfogyasztás következményeit. Ebből a szempontból a legfelkészültebb

tanárok a gimnáziumban és a szakközépiskolában, valamint az általános iskolában dolgoznak (74-77%). Figyelemreméltó az, hogy a szakiskolában ez az arány 63 százalék.

A szülőknél ez az arány 82%. A válaszadóink szerint a lányok szülei az átlagnál jobban figyelnek, mint a fiúk szülei (85-79%).

KAPCSOLATI és PROBLÉMAMEGOLDÓ HÁLÓK – Család – közösség – iskola

A jól ismert 100 fokozatú skálán vizsgálva a kérdést azt látjuk, hogy diákjaink számára probléma esetén felmerülő segítő háló jól láthatóan elszakadt. A szülő, testvér, barát, barátnő segítő hármast inkább választanák; az iskolához és az egészségügyhöz kötődő személyeket, szereplőket viszont már kevésbé preferálják valamilyen krízis esetén.

A kortárs segítő szerepe viszont probléma esetén felértékelődhet, hiszen egy kortárs segítő az osztály/baráti közösség megbecsült személyisége. Ő lehet drogprobléma terén az az (iskolai) szereplő, aki híd szerepben van a fogyasztó és a gyógyító (az individuum és a közösség) között.

Fontos elmondanunk, hogy a kutatás során hasonló párhuzamot a gyomaendrői osztályfőnökök¹² és háziorvosok segítő szerepe kapcsán is érzékelhettünk.

11. tábla

A segítőháló iskolatípusonként 100 fokozatú skálán (0=egyáltalán nem, 100=teljesen)

	gimnázium	szakközépiskola	szakiskola	általános iskola	átlag
szociális munkás	13	17	7	13	13
nevelési tanácsadóhoz fordulna	14	16	7	16	14
drogambulancia	15	17	9	16	15
telefonos segítőszolgálat	15	17	9	15	15
védőnő	18	24	10	21	19
ifjúsági orvos	21	21	14	24	21
tanárok	20	28	19	23	22
kortárs segítő	26	21	18	26	24
házi orvos	27	28	17	32	28
osztályfőnök	22	34	28	28	28
testvér	50	46	37	47	46

¹² Korábbi adataink (a drogfogyasztás problémájának a felismerése) is megerősítik ezt a megállapítást.

akivel együtt jársz	62	57	48	44	53
barátok	59	56	48	50	54
barát/barátnő	63	59	49	51	56
szülő(k)	68	54	49	63	61

Érdekes, hogy a védőnő és a kortárs segítő szerepét erősebben a 15 évnél fiatalabbak értékelték. A nemek közötti különbségek (szerepek, értékek) pedig érdekesek lehetnek, ha abból szempontból nézzük az adatokat, hogy „külsős” segítőket inkább a fiúk, a belső segítő háló erősségeit és ismereteit pedig inkább a lányok vonnának be krízis esetén.

12. tábla

Segítő háló a nemek tükrében 100 fokozatú skálán (0=egyáltalán nem, 100=teljesen)

	fiú	lány	átlag
nevelési tanácsadóhoz fordulna	18	11	14
drogambulancia	19	11	15
házi orvos	30	26	28
kortárs segítő	27	21	24
ifjúsági orvos	24	18	21
barát/barátnő	51	61	56
akivel együtt jársz	47	58	53
tanárok	26	19	22
osztályfőnök	29	26	28
testvér	45	47	46
barátok	52	55	54
szociális munkás	17	9	13
szülő(k)	59	63	61
védőnő	24	15	19
telefonos segítőszolgálat	21	9	15

Az ifjúsági csoportok a válaszok szerint lényegében szabadon dönthetnek a személyiséghez inkább kötődő kérdésekben, amelyek a kortárs kapcsolatokat (kivel barátkozol kérdéskörét) jelentik (100 fokozatú skála átlaga: 79 pont).

A következő – főként a mobilitás lehetőségeihez kapcsolódó - kategóriákban azonban már erősödik a szülői kontroll: tanulásra fordított idő, szabadidő eltöltése, a buliból való hazaérkezés (100 fokozatú skála átlaga 71-75 pont).

A zsebpénz kérdése (100 fokozatú skála átlaga 70 pont) azt mutatja, hogy válaszadóink szülei (a fentiekhez képest) ebben pénzügyi és biztonsági kérdésben igyekeznek maguknál tartani a

döntési kompetenciákat.

Érdekes különbséget látunk a zsebpénzzel kapcsolatos szabad költési kategóriákban a szülők körében. Az alacsonyabb iskolai végzettségű háttérrel rendelkezők kevésbé (100 fokozatú skála átlaga 71 pont), a magasabb iskolai végzettségűek inkább törekszenek arra, hogy befolyásolják a zsebpénz-költés lehetőségeit (100 fokozatú skála átlaga 66 pont).

A milyen szerepük volt a szüleidek abban, hogy ebbe az iskolába jöttél tanulni kérdésben a válaszadók egyrészt a közös döntést (együtt beszéltük meg, hogy melyik iskola legyen – 48%), másrészt a gyermeki választást (érdeklődtek, hogy mit választottam – 24%), illetve a szülői akarat érvényesítését (lényegében ők választották ezt az iskolát - 18%) hangsúlyozták. Megjegyezzük, hogy a továbbtanulás terén passzív szülői stratégia elsősorban a szakiskolai és a szakközépiskolai válaszok között bontakozott ki. A szülők leginkább az általános iskolákat és a gimnáziumokat nézték meg személyesen is. Minden harmadik gimnazistával a szülők együtt beszélték meg a továbbtanulás irányait. Ezt az aktív szülői magatartást inkább a lányok jelezték vissza (56-44%).

A szülői minták között a demokratikus dimenzióba (közös szabályalakítás) a minta közel fele (53%) tartozik bele. A megengedő nevelés családi modellt hozzávetőleg a minta 18 százaléka, a kényeztető, babusgató viszonyt a válaszadók 16 százaléka, a szabályok betartására és a büntetésre alapozott nevelési viszonyt a válaszadók mintegy 14 százalék jelzett.

Az alábbi táblából látható az, hogy a lányok egyszerre küzdenek a kényeztetés és a megengedés, valamint a tekintéllyel kapcsolatos szülői szabályokkal. Az átlagok alapján azt érzékeljük, hogy a közös stratégia magasabb tanulmányi átlagot (ösztönzést) jelent.

13. tábla

Szülő-gyerek kapcsolat értékelése a nemek és az átlagok tükrében (oszlopszázalék)

	Nagyon közel állunk egymáshoz, és a rám vonatkozó szabályokat közösen alakítjuk	Sok dolgot megengednek nekem, de nem igazán figyelnek rám	Mindig odafigyelnek rám és kényeztetnek, de túlzásba viszik	A szülői tekintély nálunk nagyon fontos; ha megszegem a szabályokat megbüntetik
fiú	52	43	47	44
lány	48	57	53	56
tanulmányi átlagok	3,8	3,5	3,5	3,7

A családok napi rutinjára inkább a gyakori együttlét és a közös házimunka, a közös vacsora jellemző. Mindezek mellett a közös beszélgetések és az együttes tévézés és a közös tanulás már ritkább, de – viszonylag - gyakran előforduló program a családok többségénél. Az értékek között felhívjuk a figyelmet a családi tévézés viszonylag alacsonyabb arányára¹³.

Az alábbi tábla azt mutatja meg, hogy azoknál a fiataloknál, akik a szülő-gyerek kapcsolatot a megengedő kategóriába sorolták kevésbé vannak jelen (kevésbé érzékelhetők) ezek a programelemek.

¹³ Ha a diákok számára rendelkezésre álló tulajdonokat elemezzük, akkor a következőket láthatjuk: minden harmadik gyereknek saját tévé is rendelkezésre áll, kétharmaduknak van „drága mobiltelefonja”, közel felüknek mobilnetes csatlakozása. A minta tíz százalékának van saját számítógépe/laptopja. Sportszer/hangszer kérdésében a minta 76 százalékában jelzett tulajdont, saját szobával a válaszadók 67 százaléka rendelkezik. Itt jegyezzük meg, hogy minden második saját szobával rendelkező gyerek saját tévével is rendelkezik.

14. tábla**Szülő-gyerek kapcsolatértékelése a családi programok gyakorisága tükrében 100 fokozatú skálán**

Melyik állítás jellemzi legjobban a közted és szüleid közötti viszonyt?	sokszor beszélgettek	gyakran vagytok együtt	a házimunkában a gyerekek is segítenek	együtt vacsoráztok	együtt kirándultok	együtt tanultok	együtt tévéztok
Nagyon közel állunk egymáshoz, és a rám vonatkozó szabályokat közösen alakítjuk	53	85	78	76	74	72	43
Sok dolgot megengednek nekem, de nem igazán figyelnek rám	44	59	57	59	51	47	27
Mindig odafigyelnek rám és kényeztetnek, de túlzásba viszik	51	71	70	67	64	59	39
A szülői tekintély nálunk nagyon fontos; ha megszegem a szabályokat megbüntetik	52	73	71	76	66	64	39
átlag	51	77	72	72	67	65	39

Az iskolai végzettség alapján elkülönült családi háttér azt mutatja, hogy az egyik legerősebb interakció, véleménycsere („sokat beszélgettek”) inkább a magas iskolai végzettségű családokra és azokra a családokra jellemző, ahol az anya magas és az apa alacsony iskolai végzettséggel rendelkezik. Az „együtt tanultok” családi működési kategória igen fontos ott, ahol az anya a magasabb iskolai végzettségű és fontos ott, ahol mindkét szülő magas iskolai végzettséggel bír.

Összességében a táblából következtethetünk arra a családi stratégiára, hogy a magas végzettségű anya a foglalkoztatási szerep ellátása után a családi együttműködés mozgatórugója is¹⁴.

14 Ebből a szempontból a Kábítószerügyi Egyeztető Fórum fontos prevenciós munkája lehet az, hogy a rendezvényekre az anyákat hívja meg, amit később családi rendezvényekké bővíthet.

15. tábla**Családi háttér a családi programok gyakorisága tükrében 100 fokozatú skálán**

	sokszor beszélgettek	gyakran vagytok együtt	a házimunkában a gyerekek is segítenek	együtt vacsoráztok	együtt kirándultok	együtt tanultok	együtt tévéztek
anya magas, apa alacsony	72	80	76	71	74	76	44
apa magas, anya alacsony	41	70	67	70	64	58	38
anya/apa alacsony	38	77	72	73	64	59	37
anya/apa magas	72	78	73	70	67	69	37
átlag	51	77	72	72	67	65	39

Általában a fiatalok megfelelőnek értékelték a tanítás színvonalát. A tanárok többé-kevésbé igazságosak, és a diákok véleménye is „átcsordogál” a közoktatás helyi alakítóihoz. Mindezeket túl (viszonylag) jó osztályközösségek vannak a városban. Az iskolák tükrében a magas támogatási intenzitás mellett azért különbségek is láthatók. A tanítás színvonala a gimnáziumban és az általános iskolában a magasabb; a szakiskolában a legalacsonyabb. Viszont a diákok úgy érzik, hogy a gimnáziumban (ellentétben a szakiskolával) kevésbé tudják elmondani/érvényesíteni elképzelésüket.

Érdekes azt látni, hogy a magas iskolai végzettségű szülői háttérrel rendelkező gyerekek a tanítás színvonalán túl inkább elégedetlenebbek az oktatási intézményekben tapasztalt mindennapi élményekkel, mint az alacsony iskolai végzettségű szülői háttérrel rendelkező társaik¹⁵.

15 Hasonló különbség tapasztalható a fiúk és a lányok között is.

16.tábla

Az iskola értékelése 100 fokozatú skálán (0=egyáltalán nem elégedett, 100=teljes mértékben elégedett)

	...milyen a tanítás színvonala	...mennyire igazságosak a tanárok	...mennyire veszik figyelembe a diákok véleményét	...mennyire jössz ki az osztálytársaiddal	...milyen a diákélet
gimnázium	74	69	64	78	66
szakközépiskola	71	71	73	71	64
szakmunkásképző/szakiskola	67	69	69	71	67
általános iskola	74	68	65	76	65
magas iskolai végzettségű szülői háttér	76	70	60	71	59
alacsony iskolai végzettségű szülői háttér	75	72	71	78	71
fiúk	70	67	63	68	62
lányok	74	71	70	80	69
átlag	72	69	67	75	66

A SZABADIDŐS TEVÉKENYSÉGEK ÉS LEHETŐSÉGEK

A kérdőívben felsorolt 13 tevékenység közül a sport/tánc, könyvolvasás, a könyvtár és a mozilátogatás volt a legtámogatottabb. De az idegen nyelv tanulása is jellemző volt. Legkevésbé valamilyen munkavégzés (közösségi munka; önkéntesség; külön órákra járás) és a vallásgyakorlás kötik le az idejüket. *Fontos hangsúlyoznunk viszont azt, hogy az unatkozás (csavargás¹⁶) és a kocsmázás lassan életformává válhat a fiatalok körében!*

A gimnazisták között az idegen nyelv tanulása (47 pont 100 fokozatú skálán) és a könyvolvasás (78 pont 100 fokozatú skálán) jellemzőbb életforma volt, mint más oktatási

16 A 15 évnél fiatalabbak körében különösen jelentős ez a szám.

intézményben¹⁷. Érdemes megjegyeznünk, hogy a különórákra járás terén a gimnazisták között 21 pontos gyakorisági szint jellemző¹⁸.

A szabadidő eltöltésében leginkább a házibuli, a diszkó, iskolai diszkó, a gyorsétterem, a kávézó-teázó, valamint a néptánc és hagyományörző est támogatása jellemző (100 fokozatú skála átlaga 54-72 pont).

A kocsma szerepét 45 pontra értékelték a válaszadók. Megjegyezzük, hogy főként a gimnazisták körében volt magasabb a kocsma „tetszési indexe” (100 fokozatú skálán 49 pont). A gimnazisták számára a pláza is kedveltebb szombat esti térnek számít (100 fokozatú skála átlaga: 40 pont).

A plázában különösen az általános iskolások töltenének el egy estét (100 fokozatú skála átlaga 80 pont). A néptánc, hagyományörző est szabadidős szerepének megítélése a minta egészében pozitív volt, de a gimnazisták inkább elmennének oda egy estére, mint a másik három al minta (100 fokozatú skála átlaga 62-71 pont). Fontos tudni, hogy ez az érték sokkal jobb, mint a „művelődési házak” elfogadása egy esti programra. A 100 fokozatú skála átlagánál (35 pont) jobban a gimnazisták és a szakközépiskolások választanák szombat esti programnak (100 fokozatú skála átlaga 40-45 pont).

A drogmentes szórakozóhelyeket és a színházat főként a gimnazisták kedvelik. A minta átlagához képest hat ponttal értékelték magasabbra ezeket a helyeket a szabadidő eltöltése szempontjából (100 fokozatú skála átlaga: 33-38 pont).

Az éjszakai sportolást a fiúk pártolnák inkább (100 fokozatú skála átlaga 22 pont) a vallási összejöveteleket pedig a lányok (100 fokozatú skála átlaga 39 pont). A terek/helyek támogatásában a lányok aktívabbak voltak: körükben inkább jellemzőbb volt a színház, a pláza, valamint a néptánc és a drogmentes szórakozóhely és a kocsma¹⁹ (!) választása is.

A fenti adatok alapján azt látjuk, hogy a városi ifjúsági stratégiának fontos eleme kell legyen a sporttal, stranddal, mozgással kapcsolatos fejlesztések, programok összehangolása; hiszen azt gondoljuk, hogy minden korcsoportban a sport/mozgás olyan hívószónak bizonyulhat,

17 Szakiskolások körében az idegen nyelv tanulási gyakorisága 100 fokozatú skálán 27 pont; a könyvolvasás (nem tankönyv) gyakorisága 46 pont). Értékek: 0=soha; 100=majdnem mindennap

18A „külön órára járás” nagyobb gyakorisága azon gyerekekre jellemző, ahol az anya magasabb iskolai végzettséggel rendelkezik.

¹⁹ Érdekes, hogy ez a választás az alkoholfogyasztási gyakoriságokból is kikövetkeztethető.

amire hallgatnak is a fiatalok²⁰. De ilyennek minősülhet a drogmentes szórakozóhely is. Az adatokból látszik, hogy a fiatal közösségek inkább a beszélgetős / beülős helyeket hiányolják a városból²¹.

Gyomaendrődön (is) egy olyan életmódmintát látunk a fiatalok körében, amelyben a képernyő - elsősorban a hétvégén - mindig domináns. A video és a tv csatornák által felkínált képernyőfüggőséget az utóbbi években jelentős mértékben felerősítette a számítógép és az Internet.

17. tábla

Életmódelemek a fiatalok körében (sorszázalék – a 2 órát vagy többet tölt ezzel a tevékenységgel kategória aránya)

	hétköznap	hétvégén
televíziózás	28	43
facebookozás	39	45
chatelés	40	48
facebookon kívüli internetezés	34	44
olvasás	14	17
tanórán kívüli tanulás	23	23
számítógépes játékok	17	27
alvás (5 óránál többet alvók aránya!)	54	65
bulizással	11	35
szülőkkel való beszélgetés	30	40
barátokkal való találkozás	41	47
hobbi	32	42

²⁰ A fiatalok bő kétharmada a rendszeresen testnevelési órákon kívül sportol (rendszeresen mozog). Leginkább jellemző ez az általános iskolásokra (37%) és a gimnazistákra (33%). A szakközépiskolások esetében ez az arány 18; a szakiskolások esetében 11%. A mozgás fő motivációja az egészség (43%), az edzettség (42%). De nem elhanyagolható tényező a jó közérzet (29%), a fogyási szándék (24%) és a jó társaság (25%).

²¹ Fontos cél lehet a térteremtés a városban való lődörgéssel szemben.

A fentiek mellett két életmódelem hatására hívjuk fel a figyelmet: az alvással kapcsolatos éjszakai pihenés ideje a korosztályt tekintve alacsony; az internet és facebook aktív használata miatt nem meglepő az, hogy a válaszadók 23 százaléka érezte már azt, hogy egy véleménye, közösségi oldalra kitett fotója miatt kritizálták. Az internetes rendszeres zaklatást a válaszadók 8 százaléka élte már át.

BIZTONSÁGOSAK-E A BULIK GYOMAENDRŐDÖN?

Általában a fiatalok negyede rendszeresen jár bulizni. Mindez a települési bűnmegelőzési programban is fontos háttér-információ lehet.

Összességében azt mondhatjuk el, hogy a gyomaendrődi szórakozóhelyek biztonságosabbá tétele a város közönségének közös érdeke. Fiataljaink sokszor maguk is átéltek már fizikai vagy verbális erőszakot a bulik során. Fontos kérdés, hogy ezt ők miként dolgozzák fel?

Figyelemreméltó javaslati támogatási értékkel rendelkezett az a kérdésünk, amely szerint kortárs segítőknek fontos terepe lehetne a hétfégi bulik terein való szolgálat.

18. tábla

A bulik veszélyei Gyomaendrődön (az igen válaszok százalékában)

szemtanúja volt erőszakos cselekménynek	37
alanya volt erőszakos cselekménynek	14
az áldozat viselkedése kiváltó ok-e a szórakozóhelyen	45
fontos-e a biztonsági úr jelenléte a szórakozóhelyen	87
kellenének kortárs segítők a szórakozóhelyeken	67

A szórakozóhelyek veszélyei között alapvetően (100 fokozatú skálán 50-55 pont) minden általunk felvetett tényező támogatott volt. Leginkább az alkohol és a kábítószer egészségkárosító hatása és az áldozattá válástól való félelem szerepelt, de a tömeg okozta balesetek és a hazautazás veszélyei is felmerülnek²².

A szórakozási tér bizonytalansága miatt visszautalunk az előző fejezet témájához: igen fontos

²² A fentiek miatt azt gondoljuk, hogy a fiatalok biztonságosabb (harmonikusabb, konfliktus-mentesebb) szórakozóhelyeinek támogatása a közösség (szülők, önkormányzati tisztségviselők, a helyi közszolgáltatban dolgozók és a fiatalok) közösen tudnak tenni.

a terek és a programok minősége.

A város közművelődési és sportolási (rekreációs) kínálatával válaszadóink inkább elégedettek. De az jelzésértékű, hogy leginkább a közterek állapota (színvonala) váltotta ki relatíve a legnagyobb támogatást a fiatalok körében (100 fokozatú skálán 63 pont). Az egyéb terekkel (iskolai programok, művelődési ház, fürdő) hasonló véleményen vannak a válaszadók (100 fokozatú skálán 57-58 pont).

Tulajdonképpen ezek az intézmények megkapták a „befogadó” pontszámot, de a közösségi terek színvonala 48 pontot ért el, amiből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy az utóbbi esztendő elvárásai inkább már a minőségi szabadidő-eltöltés irányában artikulálódnak; amire a tereknek, s az intézményeknek reagálniuk kell²³.

A DOHÁNYZÁS ÉS AZ ALKOHOLFOGYASZTÁS JELLEMZŐI

A minta 45 %-a már kipróbálta a cigarettázást, közülük 20 % rendszeresen cigarettázik, míg 55 %-uk még soha nem dohányzott. Az általános iskolások körében kevésbé intenzív a dohányzás. A középiskolások csoportján belül a dohányzás legkevésbé a gimnazistákra, leginkább a szakiskolásokra és a szakközépiskolásokra jellemző.

19. tábla

Dohányzási gyakoriság (oszlopszázalék)

	egyszer sem	egyszer- kétszer	max. tízszer	gyakrabban	negyvennél többször
gimnázium	47	19	10	8	15
szakközépiskola	41	19	9	12	19
szakmunkásképző/szak iskola	41	11	9	4	35
általános iskola	77	13	3	1	7
fiúk	59	17	6	5	13
lányok	51	14	9	7	18
a minta átlaga	55	16	8	6	16

²³ Jelenleg közepes látogatottságot (100 fokozatú skála átlaga 53-57 pont) mérhetünk a gyomaendrődi programokkal, terekkel kapcsolatban a fiatalok körében.

További sajátosság az, hogy a fiúk és a lányok dohányzási szokásai között gyakorlatilag a kipróbálók között nincs különbség, de a fiúk a cigarettát kevésbé forgatják (közöttük több a nem dohányzó és ebből adódóan kevesebb az intenzív dohányos).

Az általános – és középiskolások csoportjában lényegesen eltér az alkoholfogyasztás intenzitása: a nagy mintában csupán 18% volt azoknak az aránya, akik egyáltalán nem fogyasztottak még életükben alkoholt.

20. tábla
Alkoholfogyasztási gyakoriság (oszlopszázalék)

	egyszer sem	egyszer- kétszer	3-5 alkalom mal	6-9 alkalom mal	10-19 alkalom mal	20-39 alkalom mal	ennél többször
gimnázium	8	8	11	9	10	16	37
szakközépisko la	13	9	8	11	11	13	35
szakmunkás- képző/szakis- kola	18	20	11	8	6	9	29
általános iskola	30	21	13	11	6	5	15
fiúk	20	12	9	9	8	10	33
lányok	17	16	13	11	9	11	23
a minta átlaga	18	14	11	9	8	11	28

A középiskolások csoportján belül az alkohol leginkább a gimnazistákra és a szakközépiskolásokra jellemző. A nemek közötti különbség most úgy jelentkezik, hogy kipróbálni (szinte) mindenki kipróbálja, de nagyivóknak inkább a fiúk nevezhetők, bár a lányok a bor és a pálinka terén aktív kipróbálóknak tűnnek.

Az utóbbi 30 nap alkoholfogyasztási szokásainak elemzése is érdekes eredményeket mutatnak. Látható, hogy a klasszikus italokból a bor fogy a legjobban és az általános iskolások között is van olyan csoport, amelyik nagyivónak nevezhető (18. tábla).

Az energiaital a többség számára szinte már (fogyasztási szempontból) üdítőnek számít. Az látszik, hogy a nemek között gyakorlatilag nincs különbség a fogyasztásban és szinte minden iskolatípusban népszerű²⁴, sőt fogyasztásában az általános iskolások is úttörőnek számítanak. Az energiaital+alkohol kipróbálása összességében alacsony (de kapuként jelentkezik az aktívabb alkoholfogyasztás terén)²⁵. Fontos megjegyeznünk, hogy a gyógyszer alkohollal fogyasztási típust inkább még „csak” próbálgatják a diákok (akik között gimnazisták és szakközépiskolások inkább megtalálhatóak). (22. tábla).

21. tábla

Sör-Bor-Pálinka fogyasztási gyakoriság (oszlopszázalék)

	egyszer sem			egyszer-kétszer			3-5 alkalommal			6-9 alkalommal			10-19 alkalommal			20-39 alkalommal			ennél többször		
gimnázium	59	55	66	19	27	16	11	7	6	3	4	5	5	3	4	1	2	1	2	2	2
szakközépiskola	58	45	57	19	27	19	9	13	7	5	6	6	3	2	4	2	3	2	5	5	6
szakmunkás képző/szakiskola	63	59	71	19	25	13	8	3	3	3	9	5	0	0	3	4	1	3	5	4	4
általános iskola	71	69	82	16	19	8	5	5	2	1	0	1	2	2	2	1	1	1	4	4	5
fiúk	50	59	67	22	22	10	10	6	5	4	3	5	5	3	4	3	3	2	7	6	7
lányok	77	58	73	15	25	17	6	8	4	0	5	3	1	1	2	0	1	0	1	2	2
a minta átlaga	64	58	70	18	24	13	8	7	4	3	4	4	3	2	3	2	2	1	4	4	4

²⁴ vélhetően a viszonylag olcsó ára miatt

²⁵ Lásd: 22. tábla

22. tábla**Energiaital+alkohol/gyógyszer+alkohol/energiaital
(oszlopszázalék)****fogyasztási****gyakoriság**

	egyszer sem			egyszer-kétszer			3-5 alkalommal			6-9 alkalommal			10-19 alkalommal			20-39 alkalommal			ennél többször		
gimnázium	28	30	30	30	39	25	40	20	39	44	29	29	43	33	47	0	0	29	7	6	14
szakközépiskola	21	21	17	25	32	26	26	60	27	20	57	33	29	33	11	40	33	35	32	30	26
szakmunkás képző/szakiskola	14	14	13	13	7	17	14	0	10	12	14	15	14	0	16	20	33	6	18	18	19
általános iskola	37	36	40	31	23	32	20	20	25	24	0	23	14	33	26	40	33	29	42	47	41
fiúk	50	49	49	36	23	43	40	60	46	44	57	48	71	67	53	80	67	50	64	82	46
lányok	50	51	51	64	77	57	60	40	54	56	43	52	29	33	47	20	33	50	36	18	54
a minta átlaga	70	89	46	12	5	23	6	1	9	4	1	8	2	1	3	1	1	3	5	3	7

Mindenképpen elgondolkodtató, hogy – függetlenül a berúgás élményének szubjektív értelmezésétől – a minta közel 40 százaléka az elmúlt 12 hónapban már érezte azt, hogy berúgott.

Nagyon fontos tény azonban az, hogy a válaszadók 80 százaléka (!) nem tartja drognak az alkoholt. A gimnazisták 23 százaléka tartja az alkoholt drognak, szemben a többi iskolatípus 17-19 százalékos arányával²⁶. A válaszadók 7 százaléka nyilatkozott úgy, hogy alkohol miatt valamilyen baleset részese volt már.

Az alábbi tábla azt mutatja, hogy az energiaital + alkohol kombó megnyitja az utat az energiaital nélküli alkohol fogyasztása felé.

²⁶ A fiúknál ez az arány 21%, a lányoknál 18%. A magas iskolai végzettségű szülői háttérből érkező diákok 27 százaléka tekinti drognak az alkoholt (szemben a többi szülői háttércsoport 17-19 százalékaival).

23. tábla

Kapcsolatok – alkohol+energiaital az elmúlt hónap alkoholfogyasztásának tükrében (sorszázalék)

	sör			bor			pálinka		
	nem fogyasztó	kipróbáló	gyakori fogyasztó	nem fogyasztó	kipróbáló	gyakori fogyasztó	nem fogyasztó	kipróbáló	gyakori fogyasztó
nem fogyasztó (a minta átlaga: 70)	73	25	2	70	28	2	82	15	3
kipróbáló (a minta átlaga: 22)	49	45	6	37	55	8	51	43	6
gyakori fogyasztó (a minta átlaga: 8)	19	17	64	11	32	57	17	17	66
átlag	64	29	8	54	34	8	70	22	8

A fogyasztási szokások között a kávézás az, amelyek a leginkább elterjedt a diákok között. Gyakorlatilag (szinte) minden korosztály ivott már és életmódjában helyett kapott a kávé és capuccinó. Érdekes, hogy a lányok nevezhetők inkább a kávé rabjainak.

24. tábla

A kávé, capuccinó fogyasztásának gyakorisága (oszlopszázalék)

	egyszer sem	egyszer-kétszer	3-5 alkalommal	6-9 alkalommal	10-19 alkalommal	20-39 alkalommal	ennél többször
gimnázium	28	23	27	36	34	54	25
szakközépiskola	19	20	33	24	22	23	25
szakmunkásképző/szakiskola	13	15	16	7	15	8	23
általános iskola	40	41	24	33	29	15	28
fiúk	59	43	48	43	29	50	46
lányok	41	57	52	57	71	50	54
a minta átlaga	34	22	11	10	7	5	11

A DROGFOGYASZTÁS JELLEMZŐI - Illegitim drogfogyasztás

Azt a válaszadót, aki életében legalább egyszer már fogyasztotta az orvos által nem felírható drogok valamelyikét (marihuána vagy hasis; LSD vagy más hallucinogén; amfetaminok, crack, kokain; extasy; heroin; szipuzás; anabolikus szteroidok; nyugtatók, altatók orvosi javaslatra; energia ital alkohollal; GINA; mefedron; MDPV; Herbál; Potpuri; Spice; pentakristály; egyéb dizájer drog; nyugtató, altató orvosi javaslat nélkül) az illegitim drogfogyasztók csoportjába soroltuk. A minta átlagában az illegitim drog fogyasztása 25 százalékos

Összességében azonban a drogtípusok terén hatalmas változás történt. Egyrészt a dizájer drogok vonatkozásában megjelent a vegyipar a folyamatban, másrészt az alkohol és a gyógyszer keverése más szerekkel is sokak számára jelenthet pótszert. Ezért mindenképpen gondolnunk kell a szülői felelősségre, valamint az alkoholárusító helyek ellenőrzésére is.

25. tábla

Az illegitim drogfogyasztás arányai a családi kommunikációs viszonyok megítélésének tükrében (oszlatszázalék)²⁷

Nagyon közel állunk egymáshoz, és a rám vonatkozó szabályokat közösen alakítjuk.	23
Sok dolgot megengednek nekem, de nem igazán figyelnek rám oda.	34
Mindig odafigyelnek rám és kényeztetnek, de túlzásba viszik.	20
A szülői tekintély nálunk nagyon fontos; ha megszegem a szabályokat, megbüntetik.	25

Ebben a táblában is látszik az, hogy a drogfogyasztási arányok csökkentésének az egyik legfontosabb kulcsa a családi működés támogatása, a flow biztosítása (érzelmi és anyagi téren).

A fenti ábra alapján megerősíthetjük Bagdy Emőke klinikai szakpszichológus Inforádióinak adott állítását (2010.03.21). "Klinikusi életutam nagy tanulsága, hogy az ember, mint alapvetően társas lény igényli, hogy legyen valaki, aki szereti, aki kötődik hozzá, akinek rá

²⁷ Ennél a táblánál fontos emlékeztetni a 13. tábla eredményeire is.

van szüksége. Ilyen kapcsolat megléte esetén kicsi az esély arra, hogy valakinek kisiklik az élete drogozásba, kémiai szerektől függésbe bonyolódik" – mondta a pszichológus.

A gyomaendrői (és más alföldi városi) tapasztalatok azt mutatják, hogy az életmód mellett a drogfogyasztásra is hatással van a szülőkkel kapcsolatos viszony.

Azt látjuk, hogy a megengedő, nem figyelő és talán a tekintélyvel alapuló „családi interakciós modell” inkább hajlamosít, a beszélgetéseken és a kényeztető figyelmen működő családi kommunikáció azonban kevésbé erősíti a válaszadó drogfogyasztását.

A hagyományos változóink tükrében azt látjuk, hogy a szakközép-és a szakiskolában a drogfogyasztás a diákok közül minden harmadikat már biztosan érintette, a gimnáziumban minden negyedik válaszadónk jelzett vissza valamilyen fogyasztási gyakoriságot. Igazán meglepő az, hogy már az általános iskolában is (különösen az alkoholfogyasztás és a cigarettázás tükrében) jelentősnek mondható a kipróbálók aránya. Még két fontos megállapításunk az, hogy a lányok igazán bátrabbak a drogfogyasztás terén, illetve a magasabb iskolai végzettségű szülői háttérrel rendelkező diákok között alacsonyabb a drogfogyasztási ráta.

Fontos azt is látni, hogy a rendszeres, tanórán kívüli mozgás is csökkenti az illegitim drogfogyasztást.

26. tábla
Az illegitim drogfogyasztás arányai (oszlopszázalék)

gimnázium	26
szakközépiskola	33
szakmunkásképző/szakiskola	29
általános iskola	16
fiúk	21
lányok	28
magas iskolai végzettségű szülői háttér	19
alacsony iskolai végzettségű szülői háttér	26
anya magas, apa alacsony iskolai végzettségű szülői háttér	23
anya alacsony, apa magas iskolai végzettségű szülői háttér	28
rendszeres testmozgást végzők	23
testnevelés órán kívül nem aktívak	28
a minta átlaga	25

Mindezt más megközelítésben nézve azt látjuk, hogy az illegitim drogfogyasztók csoportjának tanulmányi átlaga 3,54. Azok, akik nem fogyasztottak még, közel két tized jeggyel érnek el jobb eredményeket (3,76).

A kutatás utolsó táblája alapján azt látjuk, hogy a függőséget okozó szerek aktívabb fogyasztása egymással összefüggő mintázatot mutat.

27. tábla

Kapcsolatok – az illegitim drogfogyasztók az elmúlt hónap alkoholfogyasztásának tükrében (oszlopszázalék)

	sör			bor			pálinka		
	nem fogyasztó	kipróbáló	gyakori fogyasztó	nem fogyasztó	kipróbáló	gyakori fogyasztó	nem fogyasztó	kipróbáló	gyakori fogyasztó
illegitim drogfogyasztás	17	29	63	12	36	65	16	40	60

ZÁRÓ GONDOLATOK; HELYI KÖZPOLITIKAI LÉPÉSEK

Ha a függőséget okozó szerek fogyasztására (új) kortünetként tekintünk az elmúlt 26 évben, akkor az eredmények értékelésében alkalmazhatjuk azokat a kategóriákat, amelyek az innovációk²⁸ terjedéséhez kapcsolódnak.

A különböző pótszerek által meghatározott új életmódmintát, ha diffúziós folyamatként tekintjük, akkor meg kell említenünk az ún. S görbét, amely a sikeres innovációk terjedését írja le.

A görbe egyfajta fordított parabolaként azt jelzi, hogy az újítás terjedésének idő függvényében mennyien csatlakoznak az innováció alkalmazásához. A társadalmi ideáltípusok között az első az újítók (alig 3 százalékos) csoportja, akik a terjedés kezdetén már innováció alkalmazóknak tekinthetők. Ismert, hogy a diffúzió kezdete során a terjedési trend erős.

28 A fogalmon ebben a kontextusban mozgást, folyamatot, változást értünk.

HOL TARTUNK MOST?

A diffúzió fogalmának szemszögéből az a kérdés, hogy a kábítószer-használatot csökkentő komplex közpolitikák hatása mikor jelentkezik? A növekedés szakaszában vagy az S-görbe telítődési szakaszában? S vajon a diffúziós folyamathoz tartozó társadalmi kategóriák (korai adaptálók; korai többség) milyen arányban van jelen a helyi ifjúsági csoportokban?

Összességében azt látjuk, hogy a kínálatban komoly újítások jelentek meg, amelyek erős terjedést mutatnak minden érintett korosztályban. A hagyományos és új drog-kategóriák mellett az energiatital és alkohol; valamint a gyógyszer és alkohol keveréke is jelentős fogyasztási aránnyal bír.

A kérdés az, hogy célzott programjainkkal miként és mikor tudunk belépni ebbe az erősödő terjedési folyamatba? Fontos az, hogy iskolatípusonként csökkentjük a „korai többség” arányait. Ha megnézzük a csoportokat, akkor ez a kérdés (legalább) kétféle értelmezéssel bírhat: az egyik az, hogy az általános iskolára figyeljünk, a másik terület pedig a szülők megszólítása, a szülőcsoportok²⁹ elindítása. Meghatározó az is, hogy az intézményesített oktatás hálójából „kiszakadt” fiatalok is elérhetőek legyenek a fogyasztást csökkentő programjaink számára.

Fontos támogató tendencia az, hogy a diákok szerint az iskolai munka összességében jó (bár a nem formális lehetőségekben a magas iskolai végzettségű szülői háttérrel rendelkező diákok szerint javulás lenne indokolt).

A drogfogyasztás városi jelenség – sokszor hallottunk erről az utóbbi években. Ám a gyomaendrői közoktatási rendszer igen erős térségi vonzást mutat, így mindenképpen lényegesnek tartjuk ezért azt, hogy a kábítószer-fogyasztás visszaszorítása terén járási összefogás jöjjön létre.

Úgy véljük, hogy az alkohol-fogyasztás területén meglévő folyamatok az adatok alapján veszélyesek. Az illegitim drogfogyasztás értéke azonban gyorsan növekedhetnek, ha nem

²⁹az alacsonyabb iskolai végzettségű szülők mellett a kulcsszemélyiség a kutatás alapján az anya személye, szerepe lehet.

sikerül tompítani a társadalmi-korosztályos mintákat.

Az ifjúsági csoportok individuális életmódja és a város megtartó ereje között szoros összefüggés mutatkozik most is. Aki valamilyen közösségi cselekvést végez (ezáltal erősebb civil-közösségi kapcsolati hálójá van) nagyobb eséllyel maradna a jövőben is a városban. A város elhagyásának tendenciája erős a középiskolások körében. Az általános iskolások körében azonban van még „tartaléka” a kötődésnek. A jól tervezett stratégiának az is kiemelt eleme, hogy erősödjék/növekedjék a városi terek/programok minősége Gyomaendrődön.

Lényeges cél, hogy javítsuk a kábítószer-fogyasztás visszaszorításáért tevékenykedő szervezetek munkáját. A szervezeti professzió mellett fontos, hogy a konstruktív életmód választásához megtaláljuk a „híd személyiségeket” és a prevenciós programok üzenetét. Ez, mivel erős a probléma visszaszorításában a korosztályi felelősségtudat, véleményünk szerint a kortárs képzésen (és új kapcsolódó programjain) keresztül lehetséges.

